

БОГДАН КРАВЦІВ

ОСТАННЯ
ОСІНЬ

„ОБРІЇ”

БОГДАН КРАВЦІВ

ОСТАННЯ ОСІНЬ

БЕРЛІН — 1940

Обгортка проф. РОБЕРТА ЛІСОВ-
СЬКОГО. — Накладом автора. —
Друковано тисячу примірників
у друкарні „Політики“ в Празі

*Поезії, зібрани тут, писані ще колись в Рідному
Краю — в години радості і змарги. І тому
приношу їх, присвячую Тій, що завжди — як
Сольвеїт — була зо мною і коло мене, навіть
тоді, коли я був далеко од Ней.*

I.
Д О Ж И Н К И

...Може й так, як вже прозимінь зимна
Стане в жилах морозити кров,
Заметіль нам холодна цвістиме
В грудні квітнем черешневим знов...

ТОБІ — КОЛИСЬ

Білим листкам оцим, ясная панно,
Я не довірю ніяких тайн —
І перед ними — як перед Вами —
Мислі сховаю свої.

Прості слова тут, неначе платочки
Цвіту вишневого, я покладу —
Може колись Вам вони пригадають
Радість якусь молоду.

Може слова оті, ясная панно,
В якийсь далекий, незнаний ще день
Стануть нежданим для Вас привітанням
Гомоном давніх пісень.

1927

МИТЬ

В місті хутою, вихром і холодом,
Ніч плюскотом хлюпоче об брук ---
І на мить я в затишку, що молодо
Квітне щастям, теплом Твоїх рук.

І за мить — як піду по дворі тими
Вулицями, що ніч пойняла —
В серді вогником щасним горітиме
Юна й радісна крихта тепла.

1955

РОЗЦВІТ

Гарячим, розжеврілим скерцом
Тюльпану цвіт розцвів,
Мов серце страйвожене серцем,
Мов погляд юний Твій.

Вже й тишу, дожиданням п'яну,
Пойняв кривавий блиск:
То полум'ям тюльпану
Серця два зайнялись.

Березень, 1935

ЧЕРЛЕНЬ

Червнений день в іржі черленій
І луки черленню взялися,
Зозуля нам кує на клені...
Усе, кохана, як колись:

Чебрець, васильки — і цілунком
Осотує пахучча нить
І дзвонитъ день червнений лунко
І червенъ серце черленить.

Червень, 1938

ОЙ, НА КУПАЛА...

I.

То цвітом липи пахнуть вечори,
Дурманять паходами м'яти
І в'януть спрагнені уста з жари,
З жаги — як рожі цвіт зім'ятій.

І в млі пахучих ночей голубій,
В безтямі любого полону
Холодним приторком рвучких обійм
Серця нам — як земля — холонуть.

II.

То папороть вогнем цвіте, ряхтить
В таємних полуночі глибах —
І нам уста розпалює у мить
Одурливим цілунком прибаг.

І палом палить — поки ніч ясну
Похмільним куревом омані
І посмаком терпкавим полину
Не заснует липневий ранок.

Липень, 1938

ЛЕЛІТКА

На світлих ранків білоцвітній скатерті,
У пеленах, що в прозолоть навсоння
Їх ткали невсипущі мрії матері,
Лелітко яснолеліє — доня.

Над нею пливом оболоки синяви —
Блакить в очах і синь очей в блакиті —
І щитиком лискучим, неполинялим
Веселе сонце мерехтить і світить.

В гаях зозулі виграють червінцями,
Кують талан багатий, долю — доні
І серце чаром сповнене по-вінця їй
Віщує ворожілля із долоні.

Метіллю цвіту світляні метелики
І маєм крилець майка майоріє
І пахом чебрецю жучок очмелений
На пальчики наважує дрібній.

І тільки ж плигне зайчик ясен променем
На синь очей — то схлипом устка раптом,
Допитливо дивують і васильки й рómени,
Жучок лукавий нишкне винувато.

І вже до доні — добрі, що-найближчі їй
Злинають білі руки голубами
І радісним, ясним, барвистим блищком
Тремтить над нею світле серце мами.

1938

ВИНО

Шуміла молодість — як молоде вино —
Нестримано, зухвало й п'яно,
До дна призначено було й дано
Спивати її дання хмільне гулянок.

Шуміла молодість — як повідь на весні
Розливом іскрявим по ріні —
Мантачила розтратно й гойно дні,
Цілунки, сміх, пісні й вогні мандрівні.

Шуміла молодість — як в застумах дібров
Шалений буревісний вихор —
І кликала незважно й зично кров
На кожен змаг із негіддю і лихом.

Неждано якось так в тім змагу молодім
Стужавіли, змужніли роки:
І звів я, вивершив мій дім,
Де гул вітрів, розтай доріг широких.

З Тобою разом тут нам суджено й дано
Стрівати дань достиглу літа:
Полудня дні — прозорі, як вино.
Що в келихи тремкі його налито.

В їх стигlostі ясній, мінливій і п'янкій
Снуємо казку перемінну:
— Росте вже доня гожа й син стрункий
І нам і нашій юності — на зміну!

Серпень, 1938

ДОЖИНКИ

Багрцем пшеничним паленіє липень,
Рум'яниться у китягах шалвії,
Бджолиним гулом одувітають липи
Та ѹ волос нам — як жито — половіє.

То ж маяв май, танковим плинув кроком,
То ж червень червінню серця обмарив —
І вже тверді, роковані нам роки
Одмірюють дні радошів і змарги.

І вже полукипки важкі на нивах
І серця щільники на мід багаті
І щасним трудом і жагою жнива
Ситнішає нам хатнєє багаття.

Липень, 1938

II.

СЛОВА Й ОБРАЗИ

...І тривожно, з трептом жду, що ось нагряне
Прибоєм барвистим хвиля образів,
Що окрилить серце омахом багряним
Слів негаданих порив...

НЕРЕСТЬ

То часом так: листаєш книжку — ти
І раптом кинеш...

Бренькотом пітари

Дрижать прибажнє вуличні плоти
І млосним шептом пар провулок марить.
І в вікнах, що відкриті навстіженъ
Докочутъ — невгаваючи — матрони,
Що від гріха, спокус отих лишенъ
Ще якось їх статечний вік хоронить.
І в сінях десь ув'язливо янчить
Собачка, що її гуляти тягнуть.

І в-одно так...

Даремне дриготини

Осотаний у нересь буднів тъмяну:
Дзвінкі слова — як миляні жмурки,
Як скло тендітне — образи барвисті, ...
Розсиплються, розприснутъ по вогких
Ослизлих чвирю тротуарах міста!

Липень. 1938

ПРОВЕСІНЬ

Буднів заснічених, ялових днів перелоги
Плуг мій орав — і незаймана ось цілина
Млою вільготною дише і з глибів розлогих
Руняться зеленню ярою ярі руна.

Провесінь — яр молода — уродливо яриться,
Жевріє соняшним жаром, ярує, жахтить —
Рястом рясним заряніє, заграє яриця
Слів моїх ярих — як стебла прозяблі — простіх.

Буде рости, вирувати, яріти бурхливо
Полум'ям буйним буяння, цвіту і жаги,
Обмітто квітня розквітне, як повідь — розливом
Рине нестримно в одміряних строф береги.

Березень, 1939

ХЛОПЕЦЬ

(Із поезій Р. М. Рільке.)

Хотів би бути я одним із тих,
Що по-ночі чвалують верхівцями
Із смолоскипами, що буй-волоссям
ГоряТЬ у вихрі їхньої нестями.
І першим — я! Попереду — як ось
В човні — велик і ніби стяг бурний.
Весь з темряви, лиш золотий шолом мій
Ряхтить невтишним блиском. І за мною
Ще десять мужа з темряви такої ж,
В мінливих шоломах, як мій: ясних,
Мов скло, то темних, тъяновікових.
Один же поруч нам простір сурмить
Сурмою, що — мов блискавиці й гам.
Висурмлює самотність чорну нам,
Що в ній шаліємо, мов сон, як мить:
Нам вслід навколошки падуть доми
І гнуться навстріч вулиці — і ми
Спадаєм на тривожну втечу площ
І наших коней чвал шумить, як доц.

1935

МАНДРІВНЕ ДАННЯ

Одпливали хмари, даленіли зорі
І рожевий ранок ізринав з води —
Як виходив з дому в далеч неозору
Хлопцем молодим.

Полоняли гори і степи й роздоли,
Все цюві країни й обрії нові,
Вабили дороги і — ніде й ніколи
Не знав стриму він.

Звідував міста всі, безліч сіл обходив,
Поринав прибажно в глибах далини,
Пив дання мандрівне — і любов — і воду
З багатьох криниць.

І в гординю вбившись, що міцний він дуже,
Що здолає світ ввесь, зможе люту смерть
Пристрітом мандрівним тяжко занесуджав,
Як гріхом осмерк.

Помутніла далеч, взявшя млою погляд,
І веселі кроки сумерк поглинув...
І забаг самотній, сам в чужому полі
Захисту і сну.

По вечірніх селах плентався в нестямі,
Глядячи для себе зморено кутка, —
Та цькували всюди горопаху псами
Люди й ворота.

По містах оглухлих стукав до в'язниці
І тривожив тишу чорнокутих брам:
Що немає місця в ній таким п'яницям —
Воркотіло там.

Ще добився любки, що в її раменах,
Що в її обіймах юний він згаряв,
Та вона жахнулась його — достеменне
Ніби опиря.

То вкінці до ночі облягів благати
Покручем болючим доволікся він,
Чей вона дозволить йому зорювати
Хочби у рові.

Але ніч над горном чорним чаклувала,
Місяця купала й чаром світляним
Заснувала скелі, застуми, провалля,
Гори й долини.

Всі шляхи освіли сяйвом перевиті,

В пустарях леліли пишні городій —
Очманів мандрівець і чманою в світі
Врочищ заблудив.

Блуд йому обмарив, помантачив кроки,
Плівся він невгавно навпроцьки й навмань,
Аж знеміг до-решти з пристріту й уроків
І мани й оман.

Аж, освівши сяйвом місяця холодним,
Знявся він над гори, села і міста —
І по вежах, стромах, нетрях і безоднях
Сновидати став:

В неозірія неба поривався, плинув,
Мигунцем вплітався в голубінь ясну,
Безвісти минався — і не мав хвилини
Захисту, ні сну.

Біг Чумацьким Шляхом в тузі і тривозі:
Може зринуть ранку промені ясні?
Може спати ляже на Великім Возі
В сіні зорянім?

1938

МАНАСТИР

Зелена гуща саду — і в гілок прогалині:
Сіножаті, луги, дороги срібна смуга,
Самотній монастир над кручею яруги
І вранішнім рум'янцем обрії запалені.

В прогалині гілок, як у віконці келії:
Барвистим образом шляхи, світи далекі —
І вже плавкою тінню чорних крил лелеки
Торкає тұға серця й рік плеса веселі...

Червень, 1938

ВЕЧІР

Згасає день. І гамірно в оселях.
І з сумерків коридорів чернечих,
Із мороку померкліх склепів келій
Виходить в сад у чорній рясі — вечір.

І півагом, в покорі тихій плине
Поміж граби, берёсти і каштани —
І кануть в тиші токотом хвилинни,
Мов зерна чоток чорних безустану.

За кожним з них молитва Господеві,
Що літо дав важке таке й багате,
Що стигнуть ниви жита день-при-дневі
Г зелен-соком виноград наллятий.

Хвалою-дякою за буйну днину,
За кров і піт і працю рук невтомних,
За молоко коров і мед бджолиний —
Токочутъ в тиші чотки молитовно.

То знов чернець хрестом благословляє
Долин вологість плідну, срібні лози,
І дзвін пісень любовних над полями
І полузднем розпарений чорнозем —
Спрагу ї жагу і труд життя людини.

І дзвонять в тиші дзвонами години
Перéбовком, безвпину, безустану...

Спинився вечір під гіллям каштану —
І вже на кожнім згині, збирці ряси,
На чорнім клóбуці чернечім зrібнім
Роса волога нависає рясно,
Ряхтить і міниться невтишним сріблом...

І вже назустріч плине із каплиці
З-під зоряного склепу нав, із сяйва —
В киреї злотом тканій, срібнолицій,
Ув ореолі, мов неземна з'ява,
З дарами у побожнім рукосплеті —

Отець ігумен — володар цих піль й узлісся,
Сповідник заведій, п'яниць, поетів,
Людських сердець залюблених
— князь-місяць.

Червень, 1938

ЛИСТ

І білий лист — і блимавка — і нетлі
Над полум'ям тремким... Далеко — Ти...
І тонким зашморгом шорсткої петлі
Стискає горло туга самоти.

Слова безвпину крутіжем барвистим,
Переливом нестримної ігри,
Слова — як нетлі — тільки крихту блисті
Лишають на листі черканим крил.

Тремтить самітно світла квітка синя
І ніч розливом тёмрявим тече:
— Де слів знайти таких, що усміх сина,
Що радощі розсміяних очей?

Де слів знайти Тобі — та й де їх скрито,
У глибах, у скарбівницях яких, —
Що пестили б, леліли, наче приторк
Рожевих ручок нашої доњки?

Липень, 1938

ВІЗІЯ

Полудня літнього розжеврений розлив
І гусне оливом важким повітря
І тільки в далині: гроза майбутніх злив
І подих бурі і рвучкого вітру.

Ми вдвох посеред піль. Тремтить гаряча синь
Мереживом безвітря золотого —
І зморений заснув мій синєзорий син
Неждано так на зéлені мурогу.

Примкну на мить я очі... В хвилях далині
Рокочуть роки... Це ж не сон-омана:
Злилися в степ безкрай і луги й лани
І зелень їх — блакить гарячетьмяна.

В широких степових розстайдоріг вузлі:
Валки, обози, вартові при зброї
І покотом вояцтво по жаркій землі
І разом син мій — в сірім однострої.

Над ним, як ось: ітиша і блакить німа,
Важка грозою, вагітна боями — — —
Та сплять усі і спить мій син, поки сурма
Прокине владно їх зо сну й нестями.

Серпень, 1937

СЛОВО

Руки стужавіли в змагу, окріпли карби і мозолі.
Полудень сердце настиг — час досягання і жнив.
Роскоші, миру, ні тиші, ні величі-слави я прагну —
Тільки снагою даруй, Господи, слово мое!

Дай, щоби жаром полуцня воно наливалося, стигло
Колосом жита важким, золотом щирим пшениць,
Важчало соками ягід, тремтіло, пучнявіло, грало —
Наче налиті ущерть китяги зелен-вина.

Барвами всіми веселки даруй ще — молю — мое слово:
Сонця багадством ясним, багром малинових уст,
Синню води і блакиту й очей, що мінливі — як море,
Біллю дівочих грудей, спраглих люби й повноти.

Але ѿ пошли ѹому силу — пожаром палати ѵ палити,
Темряву тъмяних ночей пошибом рвати навпіл,
Бурею знагла зніматись і тишу тривожити громом
І поривати сердця покликом вольних боїв!

Червень, 1938

III.

ОСТАННЯ ОСІНЬ

... Так, наче осінь, наче час летіти;
Шумить тривожно верховіттям вітер
І хмари рвуться, хмари пливом плинуть
І далеч сиза криком журавлиним
В дорогу кличе...

1. XI. 1918.

Кривавим листом котить падолист —
І сердце прагне знов далеких візій:
Щоб понад нами знову пронеслись
Бої одважні і залізні!

Щоби дзвеніли списи і шаблі
І жах вогню будив до дня оселі,
Щоб ісходило сонце на землі
В вінку прапнелів.

Щоб місто знов під чоботи ватаг
Коври стелило і стяги шовкові,
Щоб в синім небі стрічка золота
Благословила нашій крові.

1927

СІМНАДЦЯТОГО РОКУ

I.

І знов — весна... Вже нарік двадцять літ
Минеться з часу, як весняним шумом,
Невишим гулом у серця хлоп'ячі
І в вікна шкільних заль в Народнім Домі
Прорвався так негадано, неждано
Світ березня сімнадцятого року.

Щось коїлось, творилося навколо:
По місті вихор п'яно бушував
І голови п'яніли гімназистам
Од вістей неймовірних, слів таємних
Про те, що діялось далеко там...

Котрогось дня ми ринули із школи,
Мов рій бджолиний, вулицями міста —
Навмань отак, без поклику й намови —
Туди, де Юр у небо упинався,
Де площа святоюрська хвилювала
Безмежним морем прапорів й голів.

П'яніші за весняне сонце й вітер
Лунали там слова про Україну —

І ми із жовтосиніми стяжками
Ішли походом і „славу“ кричали
І вперше... вперше замісць „Ще не вмерла“
Виводили, співали: „Вже воскресла!“...

І з того ж дня ми ігор віддуралися
І гудзиків і марок поштових
Далеких Конго, Джави чи Китаю —
І в скарбівню хлоп'ячу заховали,
Мов скарб найкращий стрічку паперову
Із надписом: „Воскресла Україна“.

II.

То згодом квітень радістю зайнявся,
Як дядько мій із Києва приїхав —
Із світлої столиці України.

Не визнати, словами не сказати,
Як розцвітали юні думи й серце
Від дядькових барвистих слів
Про дні захоплені, години слави...
Як очі жевріли і милувались
Гостинцем любим: грішми України

Й листівкою з Софією Святою,
Що їх мені він з Києва привіз.

І в школі між юначим товариством
Потому тільки й мова йшла про все те,
Що я дізнався в дні оті від дядька —
І всі побожно й заздро позирали
На той гостинець незвичайний дуже
Із Києва привезений самого...

І хоч нераз, нераз іще займався
Золотоверхий польським пориву,
То в серці завжди сяйвом непогасним
ГоряТЬ найперші ті скарби хлоп'ячі,
Що їх у дарі молодості нашій
Отой бурхливий березень приніс!

1936

НЕВІДОМІЙ СТРІЛЕЦЬ

Не виплакуй єдиного, мати,
Не чекай свого сина —
Не знайшли в нього ймення,
Тільки стяжку знайшли злотосиню.

Поховали ж тайком твого сина
Друзі цьковані, гнані, —
На високім хресті карбували
Його ймення: Незнаний.

І прийшли матері із батьками
Всі, хто втратив дитину,
І собі — твого сина забрали
Стосоттисячним: — Сину!

І прийшли і — проходять беззвину
Ті, що їх він приклікав:
Йдуть за лавами лави,
Наче повінь велика.

Іде військо, що з ним виряжала
Ти колись свого сина,
І, щоб з ним повернувся у славі
У Покрови просила.

Товариство стяги похиляє
І вітає ясою —
Твого сина — вождя тих, що впали
Невідомі у бою!

1926

МАТИ

То син її четвертий рік в неволі —
Вона ж зосталася сама, єдина.
Прийшли до неї добрі друзі сина:
— „Матусю, дайте зброю нам, пістолі!“

Принесла їм зо схованки в стодолі —
І хрест кладе рука кістлява, синя:
— „Щаслива вам дорόга та й година!“ —
І сльози її закапали поволі.

— „Чого ж?! Не плачте!... Прийде син з в'язниці...
А нам — матусю — ніч пошле удачу“...
Вмовляють, відитькують її словами.

І мовила, втираючи зіниці:
— „Ні, ні!... Облиште!... Це я тільки плачу,
Що син... мій син не піде нині з вами!“

Писано в польській в'язниці, 1932

ТРАВЕНЬ

Як що-року буйна повідь зелені
Заливає сквери й бульвари.
Рожевіють квіттям яблунь встелені
Сірі бруки, спалені з жари.

Як що-року поглядами млюсними
Квітнуть врідливо очі жінок —
І на завжди ніби ісплелόсь з ними
Любче слово в звабливий вінок.

Як що-року... Оле ж, — хай не згадую
Днів юнацьких, п'яних щастям гуль!
Все частіше зелен-травень зрадою,
Зривом наглим, тріскотнею куль.

Все частіше сальвами зловіщими
Розриваються соняшні дні —
І загаряють розпачем навіщепі
Серце й очі в тёрновім вогні.

І в жалобі, синесизім ладані
Нишкнутъ скупчено нави церков:
 Там на вулиці вісті негадані,
 Замісць соняшних зайчиків крів!

Зелен-дні паполомою чорною,
Час вистукує стуком копит...
Почекайте! Ось прапор розгорнемо,
Ось вже золотом синь лопотить!

І вже вершники мчать над країною
І толочуть, рвуть травень ущент!
Гряде літо бурею зловійною —
Наше літо!

Ще мить!
Ще момент!

1938

АЛЬКАЗАР

*Світлій Пам'яті Колодзінського Михайла
і Косака Зенона — Вояків Карпатської України.*

Чекаємо вістей од Вас... Позавчора, ще вчора,
Ще вранці сьогодні — лунали етером, пливали
І поклики Ваші і звіти, що горстка хоробра
Дотримує поля, злинає у бій — як орли.

І раптом німую етер...

Нема переклички...

Минають тривожно години: Ось вечір... Вже ніч...
„Ні вітру, ні хвилі“ од Вас —

і сіріють обличчя,

Під оливом тиші згинаються обриси пліч.

Допитливо в очі знайомих, чужих споглядаєм,
Листаємо по́квално плахти вечірніх газет,
Шукаєм в рядках, між рядками —
чи хоч вістки немає?
І думи дудніть — мов хургони вгорнуті в брезент.

Розтерзані болем на хвилі всіх радіостанцій
Серця ми наводим і нерви — чуткіші антен:
Чекаємо вістей про Вас...

То ж уже приостанці

Ми раді б почтути про Вас, що далеко ген-ген

Хоч спінене з люті, зненависне слово наруги
Із станцій ворожих!

То знали б тоді ми, що всеж,
Що всежтаки б'ють ще гармати на скелі, яруги —
І має пошарпаний прапор з нездоланих веж!

А так... ні стрільби крісової, ні гомону навіть
Далеких гармат... І даремні усі молитви:
Німує загро́зливотиша — і чавить — і давить,
Вичавлює серце до-щенту:

То ж кров наша — ВИ!

Чекаємо вістей од Вас...

Чи живі, чи здорові? —
О, ні! Не про те! Хай рánиться серце, пече!
Ми прагнемо знати:

— Чи руки ще дужі до зброї,
Чи горстка одважна звитяжно змагається ще!

Березень, 1939

МАЙБУТНЄ

Вгрузаю знов у грязь розхляпаних шляхів,
Де слід людей захльостує слота й болото,
Де в обрій уп'ялисся жердки трухлявих віх
І далеч загороджена хитливим плотом.

Здається: зриви всі і кроків і думок
Дряглінь ота вільготна заглушить і вглине!...
Та б'ється кров твердого ямбу молотком -
І над грузьким розливом глушини і глини

Встає у зáграві кривавій семафор
Шляхів і шос майбутніх і мостів із криці,
Що ними гомоном ясних суворих строф
Пройдуть колись могутні наші колісниці.

Жовтень 1935

ОСТАННЯ ОСІНЬ

„...Час гойть все!
Засклеплює криваві рани,
Утишує і туту й біль.
Холодним роздумом зараня
Уговтує пориви смілі,
Шалені зrivи...
І несе
І злагоду і тишу й мир,
Життя розміряне й сумирне...”

Чому ж? Чому я прагну безупину,
Щоб ранами кривавилися дні,
Щоб човен мій нестримно в бурю ринув?

Щоб знов мені
Якийсь порив незважний рвав на клапті
Шалені думи, серде й легені —
Щоб на шляхах далеких згас я раптом,
Як осінь —
Остання осінь в багрі та й вогні!

1. листопада 1935

З М И С Т :

Тобі — колись	9
Мить	10
Розцвіт	11
Черлень	12
Ой, на Купала	13
Лелітка	14
Вино	16
Дожинки	18
Нерестъ	21
Провесінь	22
Хлопець	23
Мандрівнє дання	24
Монастир	27
Вечір	28
Лист	30
Візія	31
Слово	32
1. XI. 1918	35
Сімнадцятого року	36
Невідомий	39
Мати	41
Травень	42
Альказар	43
Майбутнє	46
Остання осінь	47

